

ЕВОЛЮЦІЯ УДАРНИХ ІНСТРУМЕНТІВ У СВІТОВОМУ МУЗИЧНОМУ МИСТЕЦТВІ: ВІД АРХАЇЧНИХ ФОРМ ДО СУЧАСНОСТІ

Єрмоєнко Андрій Юрійович,

кандидат мистецтвознавства,
доцент, завідувач кафедри музичного мистецтва
Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка
ORCID ID: 0000-0002-4349-4288

Єрмоєнко Наталія Олександрівна,

старший викладач кафедри музичного мистецтва
Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка
ORCID ID: 0000-0001-6038-5940

Стаття присвячена дослідженню еволюції ударних інструментів у світовому музичному мистецтві, що простежується від архаїчних форм до сучасності. Ударні інструменти, як одні з найдавніших засобів музичної комунікації, відігравали багатofункціональну роль: від ритуально-магічної та обрядової до військово-сигнальної й розважальної. У первісних культурах вони слугували своєрідним медіатором між людиною та природою, підкреслювали ритмічну організацію колективних дійств і забезпечували єдність громади в сакральному просторі.

У добу Античності та Середньовіччя ударні інструменти поступово інтегрувалися у світське музикування, збагачуючи музичну тканину театральних і придворних дійств. Поступове ускладнення їх конструкції та виконавських прийомів сприяло формуванню нових функцій – від акцентно-ритмічної до колористично-виразової. Значну увагу приділено розвитку ударних інструментів у європейській професійній традиції доби Відродження і Бароко, коли вони почали входити до складу військових оркестрів та театральних ансамблів, набуваючи значення у формуванні нового художнього звучання.

У XIX столітті відбувається значний прогрес у розвитку ударних інструментів, які стають повноправною складовою симфонічного оркестру, розширюючи його темброві й драматургічні можливості. У XX столітті на перший план виходить експеримент – композитори й виконавці активно застосовують розширені техніки гри, створюють нові типи перкусійних інструментів, інтегрують ударні інструменти у джаз, рок, поп- і електронну музику. Цей період засвідчив універсальність та адаптивність ударних інструментів, їхню здатність до взаємодії з будь-якою музичною системою.

Сучасні виконавські практики поєднують акустичні та електронні інструменти, застосовують інноваційні технології семплювання, синтезу та перкусійного програмування. У статті підкреслюється важливість регіональних традицій – східних, африканських, латиноамериканських та європейських, які істотно вплинули на формування глобального музичного простору. Здійснено аналіз основних тенденцій: від зростання технічної складності до розширення жанрових і культурних аспектів.

У підсумку констатується, що ударні інструменти у XXI столітті постали як універсальний засіб музичної виразності, що інтегрує традицію й новаторство, акустичне й цифрове звучання, професійне мистецтво та масову культуру, відображаючи динаміку культурних процесів глобалізованого світу.

Ключові слова: ударні інструменти, еволюція, музична традиція, ритуал, оркестрова культура, симфонічна музика, виконавство, музична виразність, жанрова специфіка, світова музична культура.

Yeromenko Andrii, Yeromenko Nataliya. Evolution of percussion instruments in world musical art: from archaic forms to modernity

The article is devoted to the study of the evolution of percussion instruments in the world musical tradition, traced from archaic forms to modern times. Percussion instruments, as some of the most ancient means of musical communication, played a multifunctional role: from ritual-magical and ceremonial to military-signal and entertaining. In primitive cultures, they served as a kind of mediator between humans and nature, emphasized the rhythmic organization of collective rituals, and ensured the unity of the community within the sacred space.

In the era of Antiquity and the Middle Ages, percussion instruments gradually integrated into secular music-making, enriching the musical texture of theatrical and court performances. The gradual complication of their construction and performance techniques contributed to the formation of new functions – from accent-rhythmic to coloristic-expressive. Considerable attention is paid to the development of percussion instruments in the European professional tradition of the Renaissance and Baroque, when they began to be included in military orchestras and theatrical ensembles, acquiring importance in shaping a new artistic sound.

In the 19th century, significant progress took place in the development of percussion instruments, which became a full-fledged component of the symphony orchestra, expanding its timbral and dramaturgical possibilities. In the 20th century, experiment came to the fore – composers and performers actively applied extended techniques, created new types of percussion instruments, and integrated them into jazz, rock, pop, and electronic music. This period demonstrated the universality and adaptability of percussion instruments, as well as their ability to interact with any musical system.

Modern performing practices combine acoustic and electronic instruments, applying innovative technologies of sampling, synthesis, and percussion programming. The article emphasizes the importance of regional traditions – Eastern, African, Latin American,

and European – which significantly influenced the formation of the global musical space. An analysis of the main tendencies is carried out: from the growth of technical complexity to the expansion of genre and cultural aspects.

In conclusion, it is stated that percussion instruments in the 21st century have emerged as a universal means of musical expression, integrating tradition and innovation, acoustic and digital sound, professional art and mass culture, reflecting the dynamics of cultural processes in a globalized world.

Key words: percussion instruments, evolution, musical tradition, ritual, orchestral culture, symphonic music, performance, musical expression, genre specificity, world musical culture.

Вступ. Ударні інструменти посідають особливе місце в історії музичної культури, адже саме вони належать до найдавніших засобів музичного вираження людства. Їхнє звучання супроводжувало первісні ритуали, воєнні походи та святкові дійства, виконуючи водночас практичну й символічну функцію. Від простих предметів, що відтворювали ритм, до складних інструментів із багатою тембровою палітрою – еволюція цього класу музичних інструментів відображає не лише розвиток музичного мистецтва, а й трансформацію світоглядних та культурних уявлень суспільства.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю осмислення місця й ролі ударних інструментів у контексті глобальної музичної традиції. Незважаючи на зростаючий інтерес до перкусійної культури у XX–XXI століттях, комплексний аналіз етапів їхнього розвитку – від архаїчних форм до сучасних інноваційних практик – усе ще потребує поглибленого вивчення. Це важливо не лише з історико-культурологічної точки зору, але й для розуміння тенденцій сучасного виконавства та композиторської творчості.

Метою статті є висвітлення ключових етапів становлення й трансформації ударних інструментів у світовій музичній традиції, виявлення їхніх функціональних змін та окреслення впливу на розвиток музичного мистецтва різних епох і культур.

Завдання дослідження полягають у визначенні основних історичних етапів розвитку ударних інструментів, аналізі їхніх функцій у різних соціокультурних умовах та простеженні взаємодії традиційних і новітніх виконавських практик.

Стаття висвітлює еволюцію ударних інструментів, їхню універсальність, здатність до інтеграції у різні музичні стилі та жанри, що робить цей клас музичних інструментів невід’ємною складовою світової музичної культури.

Матеріали та методи дослідження. Основою дослідження стали наукові праці з історії музики, етномузикології та інструментознавства, у яких висвітлюються етапи розвитку ударних інструментів у різних культурах. Зокрема, використано праці з історії музичного мистецтва [1, с. 190–205; 2, с. 143–150], етнографічні аспекти функціонування ударних [7, с. 15–36], а також дослідження про розвиток інструментів у різних культурах [10, с. 330–345].

- Історико-культурний метод дає змогу простежити еволюцію ударних у контексті культурних трансформацій.

- Порівняльно-аналітичний метод застосовано для зіставлення регіональних традицій.

- Системно-функціональний підхід використано для аналізу зміни виконавських функцій ударних.

Таким чином, поєднання кількох методів дозволило комплексно дослідити еволюцію ударних інструментів у світовій музичній традиції, в історичному та культурно-естетичному аспектах.

Результати дослідження. *Історичні витoki та архаїчні форми.* Ударні інструменти належать до найдавніших засобів музичної комунікації [6, с. 5–22]. Археологічні знахідки свідчать, що вже у добу палеоліту люди використовували природні матеріали для створення ритмічного супроводу: дерев’яні палиці, кістки тварин, каміння. Виникнення мембранних інструментів із натягнутою шкірою сприяло передумовам розвитку музичного мистецтва [9, с. 67–72]. Такі інструменти виконували магічно-ритуальну функцію, слугували символом єдності людини з космосом і природою.

У первісних суспільствах ударні інструменти використовувалися не лише як супровід у танцях, але й для комунікації на відстані (наприклад, «барабани-говоруни» в африканських племенах) [7, с. 15–36]. Ритм виступав не тільки музичним, а й комунікативним феноменом, який структурував суспільне життя та мав соціально-об’єднавчу силу.

Античність і Середньовіччя

В античних культурах ударні інструменти починають втрачати виключно сакральне значення й інтегруються у світське мистецтво. У Стародавній Греції тимпани й цимбали супроводжували театральні вистави, у Римській імперії барабани та труби активно використовувалися у військових легіонах для організації маршу та передачі наказів [9, с. 67–72].

У середньовічній Європі ударні інструменти поступово входять у придворне мистецтво, стають елементом релігійних процесій, турнірів і свят [3, с. 97–108]. Поряд із ритмічною функцією розвивається колористична: дзвони, тарілки та бубни додають музиці нового драматичного звучання [1, с. 74–85]. Це був етап становлення ударних інструментів, що підсилюють емоційний ефект та створюють особливу атмосферу у виконанні.

Ренесанс і Бароко

У добу Ренесансу і Бароко ударні інструменти інтегруються у військові оркестри та театральні ансамблі. Вони використовувалися у придворних церемоніях і святкуваннях, створюючи відчуття урочистості. Литаври та барабани починають виконувати більш чіткі функції: задавати ритмічну основу, підкреслювати кульмінаційні моменти, формувати грандіозний ефект у сценічних виставах. Саме в цей час ударні інструменти остаточно виходять за межі побутової сфери й стають частиною художньої системи. Оркестрове використання поступово набуває усталених функцій, що у класичну добу оформляться у симфонічній традиції [3, с. 55–62].

XIX століття

У XIX ст. відбувається стрімкий розвиток ударних музичних інструментів. Ударні інструменти стають повноправними учасниками симфонічного оркестру [1, с. 190–205]. Їхнє використання виходить за межі акцентно-ритмічної функції: тепер вони здатні формувати цілісні художні образи. Композитори епохи Романтизму – Г. Берліоз, Р. Вагнер, П. Чайковський – застосовували ударні інструменти для створення особливого драматичного ефекту, підкреслюючи кульмінаційні та контрастні сторони твору. [7, с. 210–225].

Це був період, коли ударні інструменти стали носіями національного колориту: в оркестрових творах з'являються етнічні барабани, дзвони, тощо, які символізують зв'язок музики із народними традиціями [2, с. 143–150].

XX століття

У XX ст. ударні інструменти переживають радикальні трансформації. Композитори-авангардисти (І. Стравінський, Варез, Орф) експериментують із тембром, створюють нетрадиційні ансамблі та використовують інноваційні техніки гри [8, с. 120–134]. Це перетворює ударні інструменти на самостійний об'єкт музичного мислення, а не лише ритмічний фон.

Паралельно ударні інструменти стають фундаментом для нових жанрів – джазу, року, поп- та електронної музики [9, с. 311–320]. Барабанна установка стає символом XX століття, а разом із нею популярності набувають конга, бонго, маракаси, дарбука. Ці інструменти інтегрують у глобальний музичний простір традиції Латинської Америки, Африки та Близького Сходу [10, с. 330–345]. Таким чином, XX століття стало періодом глобалізації та універсалізації перкусії.

XXI століття

Сучасність характеризується синтезом традиції й новаторства. Поєднуються акустичні й електронні ударні інструменти [8, с. 120–134]. Завдяки семплю-

ванню, цифровим технологіям і програмуванню створюються нові темброві світи. Водночас зростає інтерес до автентичних інструментів, що сприяє відродженню етнічних традицій [5, с. 45–56].

Таким чином, ударні інструменти стають універсальним засобом виразності, що поєднує різні жанри й стилі, професійну та масову культуру, акустику й цифру. Вони є одночасно елементом традиційного мистецтва та основою сучасної експериментальної музики.

Висновки. Еволюція ударних інструментів у світовому музичному мистецтві демонструє їхню здатність постійно оновлюватися й адаптуватися до змін культурного середовища. Від архаїчних форм, що мали ритуальне й магічне значення, до сучасних електронних інновацій, ударні інструменти пройшли шлях, який відображає історію музичного мистецтва та людської цивілізації. У різні епохи ударні інструменти виконували різні функції: від сакрально-магічної до військово-сигнальної, від ритмічної до колористично-виразової. У XIX ст. вони стали важливим елементом симфонічного оркестру, у XX ст. – рушієм експериментів та основою нових жанрів, а у XXI ст. перетворилися на універсальну платформу для синтезу акустичного та цифрового, професійного й масового.

Сьогодні ударні інструменти можна розглядати як «мову глобалізації»: вони з'єднують різні культури, слугують мостом між традиційною та сучасною музикою, між локальними практиками й світовими тенденціями. Їхня унікальна роль полягає у здатності поєднувати енергетику ритму з безмежними тембровими можливостями.

Ударні інструменти у XXI столітті постають не лише як музичний феномен, а й як символ культурного діалогу та універсальний засіб комунікації у глобальному мистецькому просторі.

Література:

1. Грушецький І. В. Історія музичних стилів: *навч. посіб.* Київ : Музична Україна, 2012. 320 с.
2. Задерацький В. В. Музичне мислення XX століття: *навч. посіб.* Київ : НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2013. 276 с.
3. Сідлецька Т. І. Культурно-історична еволюція українського оркестру народних інструментів: *монографія*. Вінниця : ВНТУ, 2009. 184 с.
4. Сідлецька Т. І. Практична культурологія. Історія народно-оркестрового виконавства України. Ч. 1: *навч. посіб.* Вінниця : ВНТУ, 2010. 212 с.
5. Зінків І. До постановки проблеми розвитку духових та ударних інструментів доби бронзи на території України. *Музикознавчий універсум*. Львів : ЛНМА ім. М. Лисенка, 2017. С. 45–56.
6. Дудник Є. І. Провідні тенденції у формуванні навичок гри на ударних інструментах. Ірпінь: *журнал мистецтв і педагогіки*, 2024. С. 110–118.
7. Blades J. Percussion Instruments and Their History. London : *Faber & Faber*, 1992. 548 p.
8. Montagu J. Origins and Development of Musical Instruments. Lanham : *Scarecrow Press*, 2007. 241 p.
9. Nettl B. The Study of Ethnomusicology: Thirty-one Issues and Concepts. Urbana : *University of Illinois Press*, 2005. 462 p.
10. Sachs C. The History of Musical Instruments. New York : *Dover Publications*, 2006. 560 p.

References:

1. Hrushetskyi I. V. (2012). Istoriiia muzychnykh styliv: navch. posib. [History of musical styles]. Kyiv : Muzychna Ukraina. 320 p. [in Ukrainian].
2. Zaderatskyi V. V. (2013). Muzychne myslennia XX stolittia: navch. posib. [Musical thinking of the 20th century]. Kyiv : NMAU im. P. I. Chaikovskoho. 276 p. [in Ukrainian].

3. Sidletska T. I. (2009). *Kulturno-istorychna evoliutsiia ukrainskoho orkestru narodnykh instrumentiv: monohrafiia*. [Cultural-historical evolution of the Ukrainian folk instruments orchestra: monograph]. Vinnytsia : VNTU. 184 p. [in Ukrainian].
4. Sidletska T. I. (2010). *Praktychna kulturolohiia. Istoriiia narodno-orkestrivoho vykonavstva Ukrainy. Ch. 1: navch. posib.* [Practical culturology. History of Ukrainian folk-orchestral performance. Part 1: textbook]. Vinnytsia : VNTU. 212 p. [in Ukrainian].
5. Zinkiv I. (2017). Do postanovky problemy rozvytku dukhovyykh ta udarnykh instrumentiv doby bronzy na terytorii Ukrainy. [On the issue of the development of wind and percussion instruments of the Bronze Age in the territory of Ukraine]. *Muzykoznavchyi universum*. Lviv : LNMA im. M. Lysenka. pp. 45–56. [in Ukrainian].
6. Dudnyk Ye. I. (2024). Providni tendentsii u formuvanni navychok hry na udarnykh instrumentakh. [Leading tendencies in the formation of percussion playing skills]. Irpin : *Journal of Arts and Pedagogy*. pp. 110–118. [in Ukrainian].
7. Blades J. (1992). *Percussion Instruments and Their History*. London : *Faber & Faber*. 548 p. [in English].
8. Montagu J. (2007). *Origins and Development of Musical Instruments*. Lanham : *Scarecrow Press*. 241 p. [in English].
9. Nettl B. (2005). *The Study of Ethnomusicology: Thirty-one Issues and Concepts*. Urbana : *University of Illinois Press*. 462 p. [in English].
10. Sachs C. (2006). *The History of Musical Instruments*. New York : *Dover Publications*. 560 p. [in English].

Дата першого надходження рукопису до видання: 23.09.2025
Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 20.10.2025
Дата публікації: 28.11.2025